

voor de expressionistische schilderkunst, die wij op heden beleven.

Het object was voor hem 'n sta in den weg, iets dat niet in de schilderij thuis hoorde, maar door eeuwenlange traditie er in gebleven was. We kunnen het duidelijk aan zijn schilderijen zien. Zonder deze hindernis had Van Gogh de expressie die hij zocht, bereikt. Doch inplaats dat hij de vormen vernietigde, doodden ze hem.

Van Van Gogh kunnen wij zeggen, dat hij stierf aan „schilderkunst”.

Het beeldend bewustzijn heeft in Cézanne een hoogtepunt bereikt zooals wij in de historie niet terug vinden. Van Gogh had nog te veel „litératuur” in zich om de schilderkundige waarde van het vlak te beseffen. En de verovering van het vlak was toch een der eerste eischen voor de zuivere schilderkunst. Het zijn de cubisten, die voortgekomen uit Cézanne, het vlak veroverd hebben. Daarop kom ik aanstonds terug.

Natuurlijk ging deze ontwikkeling niet zoo geleidelijk als ik haar hier schets. Er traden ook reacties op. Sommigen vroegen zich af of de kunst niet te dicht de wetenschap naderde. Anderen beweerden dat kunst en wetenschap één moesten worden. Weer anderen vroegen: waar het gevoel of de emotie bleef.

Van deze tegenbewegingen, die het impressionisme trachtten te verstoren, noem ik het *symbolisme*, waarvan Odilon Redon in Frankrijk, Toorop en Thorn Prikker (afb. 17) in Holland, de vertegenwoordigers zijn.

Op het slagveld der Kunst klonken verschillende kreten dooreen als: *terug tot het beeld; terug tot de natuur; terug tot het gevoel enz.*

Van Gogh en Cézanne waren voor de verdere ontwikkeling van de schilderij van de grootste beteekenis. Zij hielden tezamen de elementen in, die voor zelfstandige kunstuiting onontbeerlijk zijn: Gevoel en Techniek.

In Van Gogh zat de kiem tot een tegenbeweging op